

TERORISTICKÁ SKUPINA A ÚČAST NA NÍ¹

JUDr. Eva Brucknerová, Ph.D.

Katedra trestního práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita

1 Úvodem

Terorismus a zejména pak mezinárodní terorismus je formou trestné činnosti, která nabírá v poslední době na obrátkách a i na území České republiky jsme nuceni řešit trestní řízení, která s tímto jevem souvisí. Terorismus představuje rovněž jeden z nejzávažnějších útoků na demokracii a právní stát, tedy na zásady, které jsou společné i členským státům Evropské unie.

Trestní zákoník chrání zájmy a hodnoty společnosti a jednotlivců, které jsou v obecném zájmu považovány za důležité. Ať se již jedná o ochranu zdraví, života nebo zájem na ochraně majetku, životního prostředí. Není tedy pochyb o tom, že zákonodárce musí umět reagovat na vývoj společnosti, na projevy aktuální a nové trendy v páchání trestné činnosti pachatelů, ovšem je třeba, aby i zároveň byl schopen plnit závazky vyplývající z mezinárodních závazků České republiky vůči ostatním členům světového společenství.²

Není tedy překvapením, že byla přijata novela trestního zákoníku účinná od 1. února 2017, která právě upravila tyto nové jevy a splnila i závazky vůči Evropské unii týkající se některých skutkových podstat trestných činů postihujících aktivity související s terorismem³. A právě dílčí části této novely, konkrétně zakotvení pojmu teroristická skupina a trestného činu účasti

¹ Tento příspěvek byl zpracován v rámci projektu MUNI/A/1304/2020 Pronikání trestního práva do ostatních právních odvětví II.

² Jednalo se o závazky, resp. požadavky vznesené mezinárodní mezivládní organizací The Financial Action Task Force (Finanční akční výbor, dále jen FATF) a Výborem expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu (dále jen výbor Moneyval), kdy jsme měli právě přijmout opatření k trestněprávnímu postihu jednání spočívajících ve financování a jiné podpoře terorismu. Srovnej str. 9 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a důvodová zpráva. *typ.cx* [online]. [cit. 12. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=886&ct1=0>

³ Konkrétně povinnosti provést své povinnosti implementace směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

na ní, se věnuji v tomto příspěvku a zaměřuji se na to, jak tato právní úprava změnila dosavadní možnosti postihu terorismu.

2 Novela trestního zákoníku č. 455/2016 Sb.

Zákonem č. 455/2016 Sb., který je účinný od 1. února 2017 došlo ke zpřesnění a zavedení některých trestných činů souvisejících s terorismem. Cílem přijaté novely je dle důvodové zprávy zefektivnit boj proti terorismu úpravou trestní odpovědnosti fyzických i právnických osob a zohlednit závazky České republiky vyplývající zejména z trestního práva Evropské unie⁴. S ohledem na rozsah tohoto příspěvku jsem se zaměřila jen na dílčí úsek této nové právní úpravy, a to na změnu týkající se definice teroristické skupiny a nového trestného činu účasti na teroristické skupině.

Novela zákoníku totiž upravila (zpřesnila) znění definice organizované zločinecké skupiny v § 129 TZ tak, že „*organizovanou zločineckou skupinou je společenství nejméně tří trestně odpovědných osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páčání úmyslné trestné činnosti*“.

Dosavadní dikce, podle níž je organizovaná zločinecká skupina společenstvím „více osob“, byla nahrazena přesnější formulací, že se musí jednat „nejméně o tři trestně odpovědné osoby“. V ostatních znacích zůstala definice nezměněna. Není to jediná změna právní úpravy, která by se dotkla organizované formy trestné činnosti. Již zákon č. 152/1995 Sb., zavedl právě pojem *zločinné spolčení* a v roce 2009 nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. převzal tento pojem a nahradil jej *organizovanou zločineckou skupinou* definovanou v § 129 TZ. Do konce ledna 2017 vzhledem k tomu, že jsme neměli speciální pojem pro skupinu zabývající se páčáním teroristických útoků, dopadalo toto ustanovení i na tyto skupiny, za předpokladu, že odpovídaly zákonné definici organizované zločinecké skupiny.

Novela zákona č. 455/2016 Sb. tedy zpřesnila i pojem organizované zločinecké skupiny, nicméně co lze považovat za opravdovou novinku, je právě zakotvení definice teroristické skupiny v § 129a TZ. Teroristickou skupinou je tedy „*společenství nejméně tří trestně odpovědných osob, které má trvalejší charakter,*

⁴ Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a důvodová zpráva. *psp.cz* [online]. [cit. 12. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=886&ct1=0>

je v něm provedena dělba činností mezi jeho jednotlivé členy, jeho činnost se vyznačuje plánovitostí a koordinovaností a je zaměřené na páchaní trestného činu vlastizřady spáchané formou teroristického útoku nebo teroru (§ 309), trestného činu teroristického útoku (§ 311) nebo trestného činu teroru (§ 312)“.

Teroristická skupina je tedy zvláštním případem organizované zločinecké skupiny podle § 129 TZ, nicméně znaky organizované zločinecké skupiny a teroristické skupiny se neshodují, protože teroristická skupina nemusí vyžadovat takový stupeň organizovanosti jako organizovaná zločinecká skupina. Teroristická skupina nemusí být složena jen z pachatelů, může být složena i z pachatele a účastníků. Teroristická skupina je tak kvalifikovaným případem spolupachatelství, popř. účastenství v užším smyslu. K trestnosti je zapotřebí splnění neurčitěho pojmu, který zákonodárce zakotvil, a to právě, že se musí jednat o „trvalejší charakter“ skupiny. Z hlediska obhajoby bude dle mého názoru důležité, aby bylo prokázáno, že teroristická skupina není vytvořena nahodile, jen za účelem bezprostředního spáchaní trestného činu. Umístění definice teroristické skupiny hned za definici organizované zločinecké skupiny je možné považovat systematicky za správné, protože organizovaný zločin a terorismus se v mnohých rysech shodují, tedy někdy se hovoří o tom, že terorismus je jen jakousi podmnožinou organizovaného zločinu⁵. Jakkoli mají oba fenomény mnoho shodných rysů, např. to, že oba pojmy jsou velmi obecné, neurčité a mají globalizační účinek, který nezná mezí, překračuje hranice jednotlivých států, či dokonce kontinentů, že oba fenomény představují hrozbu pro demokratický právní stát, oslabují ústavní zřízení, politický, hospodářský systém státu, destruuji justiční systém, jednotlivé teroristické aktivity i důsledky působení (projevy) organizovaného zločinu shodně oslabují a narušují řádné fungování oficiálních státních struktur apod., přesto mezi nimi nalézáme rozdíly⁶.

⁵ Srovnej např. JELÍNEK, Jiří. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu. *Bulletin advokacie* [online]. [cit 20. 10. 2021]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/protiteroristicka-novela-trestniho-zakoniku-poznamky-k-orientacnimu-studiu>

⁶ Srov. např. ŠIMOVICEK, Ivan a Adrián JALČ. Národní a mezinárodní nástroje boja proti organizovanému zločinu. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty)*. Praha: Leges, 2015, s. 73; MALÍKOVÁ, Eva Viktória a Lucia LACIAKOVÁ. Terorismus a organizovaný zločin v 21. století. In: IVOR, Jaroslav (ed.). *Společnost proti terorismu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 163–178.

Pokud se pokusíme srovnat tyto dvě definice skupin, zjistíme, že se plně neshodují. Rozdíl je v tom, že teroristická skupina nevyžaduje takový stupeň organizovanosti, jakou je rozdělení funkcí a vnitřní struktura, postačí zde „pouhá“ dělba činností a pak její trvalejší charakter. Naopak u organizované zločinecké skupiny vyžadujeme zřetelnou strukturu týkající se vnitřního uspořádání, každý člen musí mít určitou funkci, proto je navíc považována za závažnější formu trestné součinnosti. Pro kompletní informace k těmto sofistikovanějším skupinám bych měla přidat ještě informaci i o organizované skupině, která není v zákoně sice výslovně definována, nicméně v odborné literatuře a soudní praxi vymezena je. Jedná se o „*sdrůžení nejméně tří osob, ve kterém je provedena určitá dělba úkolů mezi jeho jednotlivé členy a jehož činnost se v důsledku toho vyznačuje plánovitostí a koordinovaností, což zvyšuje pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu a tím i jeho škodlivost a závažnost. Organizovaná skupina nemusí mít trvalejší charakter, může být vytvořena i ad hoc pro spáchání jednoho trestného činu.*“⁷ Pokud pachatelé páchají ve spojení s touto skupinou, jedná se navíc o přitěžující okolnost dle § 42 TZ.

Hovoříme-li o teroristických útocích je zřejmé, že obvyklejší bude páchání trestné činnosti ve skupině, než že by se jednalo o osamocené pachatele. Proto fakticky bude možné, aby došlo k páchání teroristických činů v kterékoliv výše uvedených možnostech. S ohledem na to, že vznikla nová definice teroristické skupiny, měla by být zřejmě nejčastěji páchána teroristická činnost touto formou trestné součinnosti. Pomocí může být právě to, že u teroristické skupiny nepotřebujeme prokázat vnitřní strukturu a dělbu moci, což nám může činit právě obtíže. Nehledě na to, že pokud prokážeme prvky shodné s organizovanou zločineckou skupinou, bude takovýto čin přísněji trestán podle § 312a TZ, jak rozeberu níže. Též značné rozpětí trestní sazby od tří do dvanácti let odnětí svobody skýtá značné možnosti, aby soud vždy individuálně posoudil závažnost konkrétního jednání pachatele.

3 Trestný čin účasti na teroristické skupině

Novelou zákona č. 455/2016 Sb. kromě již zmíněného zpřesnění definice organizované zločinecké skupiny a nově definované teroristické skupiny,

⁷ SÝKORA, Michal. Organizovaná (zločinecká) skupina. *Právní prostor* [online]. [cit. 22. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/organizovana-zlocinecka-skupina>

došlo mimo jiné k vytvoření nového trestného činu účasti na teroristické skupině a zavedení dalšího nového typu účinné lítosti pro pachatele trestného činu účasti na teroristické skupině podle. Tyto „novinky“ nejsou samozřejmě zcela nové, neboť zákonodárce při vytváření vycházel z již zaužívaných nástrojů, a to trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině dle § 361 TZ a zvláštním ustanovení o účinné lítosti dle §.

Jak zní tedy nový trestný čin účasti na teroristické skupině definovaný v § 312a TZ?

„Účast na teroristické skupině

(1) Kdo založí teroristickou skupinu nebo kdo se činnosti teroristické skupiny účastní, bude potrestán odnětím svobody na tři až dvanáct let, popřípadě vedle tohoto trestu též propadnutím majetku.

(2) Odnětím svobody na pět až patnáct let, popřípadě vedle tohoto trestu též propadnutím majetku, bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) jako vedoucí činitel nebo představitel teroristické skupiny, nebo

b) jako zakladatel nebo člen teroristické skupiny, která naplňuje znaky organizované zločinecké skupiny.

(3) Odnětím svobody na dvanáct až dvacet let, popřípadě vedle tohoto trestu též propadnutím majetku, bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) jako vedoucí činitel nebo představitel teroristické skupiny, která naplňuje znaky organizované zločinecké skupiny, nebo

b) za stavu obroženi státu nebo za válečného stavu.

(4) Ustanovení § 107 a 108 se na pachatele činu uvedeného v odstavcích 1 až 3 neuplatňují.“

Pro samotný výklad pojmů „založení teroristické skupiny“ a „účast na činnosti teroristické skupiny“ se použije výklad znaků obdobného trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině podle § 361 odst. 1 TZ. Je třeba upozornit na to, že objektivní stránka nového trestného činu podle § 312a odst. 1 TZ nepostihuje podporu teroristické skupiny, protože totožné jednání je znakem trestného činu financování terorismu (§ 312d) a podpora a propagace terorismu podle § 312d TZ.

Objektem tohoto trestného činu lze mít právě ochranu společnosti před účastenstvím ve společenství osob, v kterém je dělba činnosti mezi jeho

jednotlivými členy zaměřená na vykonání teroristického útoku nebo usnadnění jeho spáchání, a tedy lze i říct, že tímto ustanovením je chráněna společnost před plánovanou a koordinovanou činností směřující vůči demokratickému charakteru státu.⁸ Objektivní stránku tohoto trestného činu v základní skutkové podstatě je možno naplnit dvěma podobami, a to buď samotným založením teroristické skupiny, kdy založením se rozumí takové činnosti, na základě kterých dojde k vzniku takové skupiny. Příkladem jednání může být například nábor členů, tvorba vnitřní struktury, vytvoření jednotlivých buněk skupiny, pravidel vzájemné komunikace. Dále pak může být tímto jednáním samotná účast na činnosti takovéto teroristické skupiny. V tomto případě postačuje formální členství v takové skupině, vyjma podpory této skupiny, která je nově samostatnou skutkovou podstatou.

V případě základní skutkové podstaty není pro založení nebo účast na teroristické skupině třeba žádné vlastnosti, způsobilosti nebo postavení, tudíž subjektem za splnění obligatorních znaků může být kdokoli, tj. jak osoba fyzická, tak i právnická, jedná se o obecný subjekt. U subjektivní stránky lze uvést to, že s ohledem na zásady trestního práva se bude vyžadovat zavinění úmyslné, ovšem zároveň pachatel v případě založení teroristické skupiny musí již při zakládání sledovat jako cíl vytvoření této skupiny a jedná se tedy o úmysl přímý⁹. V případě pouhé účasti na této teroristické skupině postačí úmysl eventuální, kdy ale pachatel musí vědět, že svým jednáním se může účastnit na činnosti teroristické skupiny a pro tento případ je s tím srozuměn.¹⁰

4 Kvalifikované skutkové podstaty účasti na teroristické skupině

V případě, že se jedná o vedoucího činitele nebo představitele, osobu, která skupinu řídí a ovlivňuje její chod, tak se bude jednat jednak o tzv. subjekt speciální a dále bude díky kvalifikované skutkové podstatě tento pachatel přísněji trestán. V tomto případě je vyžadováno též úmyslné zavinění,

⁸ Srovnej např. – článek JACHNICKÝ, David. *Terorismus a trestní zákoník*. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/240147/1/2?vtextu=terorismus#lema0> [cit. 20. 10. 2021].

⁹ K úmyslu přímému viz § 15 TZ a srovnej např. KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 968.

¹⁰ *Ibid.*

a to i ve vztahu k aktivitám skupiny. Jak uvedeno výše, bude-li mít skupina znaky organizované zločinecké skupiny, bude se na ni vztahovat přísnější postih podle odst. 2 písm. b), konkrétně je zde uvedena trestní sazba pět až dvanáct let včetně možnosti uložit trest propadnutí majetku. Z hlediska subjektivní stránky bude opět vyžadován úmysl.

Třetí odstavec cílí na situaci, kdy bude postihován zakladatel této skupiny, která ovšem současně naplňuje znaky organizované zločinecké skupiny. V tomto případě je opět vyžadováno úmyslné zavinění. Dojde-li k tomuto trestnému činu za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, je umožněn postih podle písm. b), kdy ovšem z hlediska zavinění již bude postačovat zavinění z nedbalosti. Trestní sazba podle třetího odstavce umožňuje již uložení trestu odnětí svobody ve výši dvanácti až dvaceti let, případně též je možné uložit i trest propadnutí majetku¹¹.

S ohledem na zásadu zákazu dvojího přičítání z hlediska viny a trestu¹² je výslovně uveden zákaz dvojího přičítání ve vztahu k případné aplikaci § 107 a 108 TZ, tedy ustanovení týkající se pachatele páchající trestný čin ve vztahu k organizované zločinecké skupině.

5 Zvláštní případ účinné lítosti pachatele trestného činu účasti na teroristické skupině

Tento zvláštní případ účinné lítosti je opět upraven obdobně jako v případě pachatelů účastnících se trestné činnosti organizované zločinecké skupiny. Záměrem zákonodárce je tímto ustanovením předcházet aktivitám teroristických skupin a za níže uvedených podmínek tak zaručuje beztrestnost pachatelů, který se účastnil na teroristické skupině. Tedy „*Kdo spáchá čin uvedený v § 312a, není trestný, učinil-li o teroristické skupině oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému tímto zákonem z jiného činu teroristické skupiny, než je uveden v § 312a, mohlo být ještě odstraněno. Voják může takové oznámení učinit i nadřízenému.*“

¹¹ Tvrdší tresty za podporu terorismu. 90ČT24 (televizní pořad) [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11412378947-90-ct24/216411058131021/video/499724> [cit. 20. 10. 2021].

¹² K zásadě zákazu dvojího přičítání srovnej např. KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 968.

Vyžaduje se splnění tří podmínek, tj. oznamovatel musí být členem teroristické skupiny, oznámení musí být včasné, tedy v době, kdy bylo ještě možné zabránit trestnému činu, který má být teroristickou skupinou spáchán, oznámení se musí týkat celé teroristické skupiny, tj. nepostačí oznámení týkající se pouze daného trestného činu. Oznamovatel nebude moci být stíhán pro trestný čin účasti na teroristické skupině, ovšem nic nebrání tomu, aby nebyl stíhán za trestný čin, který jako člen teroristické skupiny spáchal.¹³

6 Zhodnocení právní úpravy

Závazky České republiky vyplývající ze Směrnice Rady 2002/475/SVV ze dne 13. 6. 2002 o boji proti terorismu nutily zákonodárce přijmout i patřičná legislativní opatření. Z pohledu analogie je organizovaná zločinecká skupina podmnožinou teroristické skupiny, neboť teroristická skupina bude postihovat větší spektrum projevů terorismu, než samotná organizovaná zločinecká skupina. Též je nutný postih nejen pachatelů, kteří páchají trestnou činností, ale i samotná účast na ní a její založení. Fakticky i teroristická skupina kriminalizuje již samotné účastenství jako dokonáný trestný čin, přičemž § 312a TZ je ustanovením speciálním k účasti na organizované zločinecké skupině dle § 361 TZ. Jak jsem uvedla výše, obě skupiny se částečně prolínají, ovšem zcela se neshodují (což je třeba, jinak by nebylo třeba vytvořit novou definici teroristické skupiny). Trestní sazba je ovšem v případě teroristické skupiny mnohem vyšší¹⁴, ovšem i spodní hranice umožňuje využít např. podmíněčného odsouzení, tedy je možné reflektovat individuální škodlivost činu a jeho pachatele. S ohledem na preventivní funkci trestního práva je nezbytné, abychom v určitých případech upřednostnili ochranu chráněných zájmů nad zájmem týkajícím se postihu samotného pachatele. Proto i v případě trestného činu účasti na teroristické skupině zákonodárce umožnil tzv. zvláštní případ účinné lítosti, kdy ovšem přesně a jasně definoval okolnosti, kdy je možné se z této trestné činnosti vyvinut a tím motivoval

¹³ Srovnej např. ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník a komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 3024–3032.

¹⁴ Což bylo často terčem kritiky – např. předchozího Nejvyššího státního zástupce Pavla Zemana – srovnej Zplynování prvňáků za podmínku, chvála terorismu za šest let. *Novinky.cz* [online]. 20. 3. 2021. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/clanek/zplynovani-prvnu-za-podminku-chvala-terorismu-za-sest-let-40354611>

případně pachatele, aby dobrovolně od další činnosti upustili a vše orgánům činným v trestním řízení oznámili. Je otázkou do budoucna, jak bude tento institut využíván.¹

7 Závěrem

Poslední léta vedou k mnohým změnám trestněprávní úpravy, dochází k mnohým zásadním novelizacím. Tyto změny se dotkly i protistátních trestných činů, konkrétně pak právě zpřesnění pojmu teroristická skupina a vymezení nového trestného činu účasti na teroristické skupině. Na protiteroristickém poli bylo uděláno mnoho, a to i s ohledem na závazky, které má Česká republika k Evropské unii, v níž dochází ke zvýšenému množství případů souvisejících s terorismem. A toto nemusí být jen důvodem změn právních úprav, kdy dochází k jeho lepšímu postihu, ale právě i samotným jeho nárůstem. Byť výše specifikovaná tzv. protiteroristická novela provedená zákonem č. 455/2016 Sb. výrazně změnila právní úpravu týkající se terorismu u nás, neznamená to, že by i dříve nebylo možné postihovat teroristická jednání pachatelů. Bylo je možné podřadit například pod boj s organizovaným zločinem. Nicméně zpřesnění právní úpravy, vyčlenění pojmu teroristické skupiny a zakotvení nových skutkových podstat je třeba kvitovat s povděkem. Ne vždy bude samozřejmě možné postihnout jednání pachatele jako jednání naplňující znaky teroristických trestných činů, ovšem i tak bylo třeba zpřesnit definice, zakotvit nové trestné činy, abychom byli na boj s terorismem lépe (?) připraveni.

Summary

Terrorist Group and Participation in It

This paper deals with the current legislation, when the definition of a terrorist group and the crime of participation in a terrorist group were enshrined. In this article I deal with the distinction of this group from an organized criminal group and the key features of a crime according to § 312a of the Criminal Code. As in the case of the criminal offense of participation

¹ Srovnej institut účinné lítosti u § 362 TZ a např. ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník a komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 2434.

in an organized criminal group, the legislator also made it possible to enshrine the institution of effective remorse. The Czech Republic's commitments have forced changes in legislation that have not been completely toothless before, however, the current legislation sufficiently reflects the current situation and allows for better coverage of those situations that relate to anti-state activities.